

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Медичний інститут

Кафедра психології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

Іщенко Н.М.

27 липня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ РЕЛІГІЇ

Галузь знань: 05 – Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 053 Психологія

Освітньо-кваліфікаційний рівень – МАГІСТР

Розробник

Завідувач кафедри розробника

Завідувач кафедри спеціальності

Гарант освітньої програми

Директор інституту

Директор ННІ ППО

Начальник НМВ

В.І. Каневський

І.П. Лисенкова

І.П. Лисенкова

І.П. Лисенкова

Г. В. Грищенко

Г. Л. Норд

С.І. Шкірчак

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Психологія релігії	
Галузь знань	05 – Соціальні та поведінкові науки	
Спеціальність	053 – Психологія	
Спеціалізація (якщо є)		
Освітня програма	Психологія	
Рівень вищої освіти	Магістр	
Статус дисципліни	Нормативна	
Курс навчання	5	
Навчальний рік	2020-2021	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	10	14, 15
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	4 кредити/ 120 годин	
Структура курсу: – лекції – групові заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	14 год.	8 год.
	28 год.	8 год.
	78 год.	104 год.
Відсоток аудиторного навантаження	35%	13%
Мова викладання	українська	
Форма підсумкового контролю	іспит	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Мета курсу: придбання студентами широкого спектру знань з психології релігії і духовності як науки, її історичного розвитку і методологічного осмислення проблем релігійного і невіруючого людини.

Завдання курсу:

- освоїти основні теоретичні поняття, визначення, методологічні та концептуальні засади курсу;
- сформулювати загальні уявлення про специфіку психології релігії як самостійної галузі психологічного знання, в тому числі, про її предмет, основні напрями і області досліджень;
- розвинути у студентів пізнавальний інтерес в дослідженні особливостей релігійної особистості.
- розглянути особливості психології віруючих і специфіку психоконсультаційної роботи з релігійно орієнтованими особистостями;
- показати роль релігії в духовно-моральному становленні особистості.

Передумови вивчення дисципліни:

У процесі вивчення курсу важливо зосередити увагу на засвоєнні знань із таких питань: проблема психології релігії з точки зору її генези, основна проблематика і сучасний стан наукової розробленості; психологічна характеристика основних типів

релігійних особистостей, релігійних організацій; вікові та соціально-психологічні характеристики особистості і груп, що сприймають релігійні вірування.

Очікувані результати навчання:

В процесі вивчення дисципліни студенти повинні засвоїти основні категорії психології релігії, історичні передумови і перспективи розвитку психології релігії, її напрями та галузі, структуру, задачі та методи науки, її міждисциплінарні зв'язки з іншими науками. Курс надає студентам можливість отримати комплекс теоретичних знань у галузі психології релігії та оволодіти практичними навичками проведення психологічних досліджень з використанням основних методів цієї дисципліни.

В результаті вивчення дисципліни студент

має знати:

- основні категорії та поняття психології релігії;
- особливості релігійно-психологічного комплексу віруючих;
- основні характеристики різних релігій;
- основні психологічні характеристики складових релігійної системи;
- роль релігії у формуванні стереотипу;
- психологічні особливості сучасних релігій;
- основні поняття і методи психології релігій;
- принципи організації і проведення психологічного тестування.

має вміти:

- складати і використовувати психодіагностичний комплекс в дослідженні релігійних і духовно-моральних орієнтирів особистості;
- застосовувати психологічні методи в роботі з релігійно орієнтованими людьми.
- розуміти, викладати і критично аналізувати базову релігіознавчу інформацію
- використовувати різні форми, види усної та письмової комунікації для викладу своїх знань;
- аналізувати світоглядні проблеми минулого і сьогодення;
- аналізувати тексти релігійного і релігієзнавчого характеру;
- застосовувати отримані знання в професійній діяльності і повсякденному житті;

ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНЦІЇ

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК5. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності

ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК7. Здатність діяти соціально відповідно та свідомо.

ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатись до спільної мети.

ЗК11. Здатність орієнтуватися у постійно змінних умовах соціального середовища та ефективно будувати гармонійні стосунки з оточенням.

Спеціальні (фахові, предметні) (СК):

СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.

СК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

СК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

СК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

СК9. Здатність дотримуватись у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватись загальнолюдськими цінностями.

СК11. Здатність ефективно взаємодіяти та співпрацювати з представниками інших професійних груп.

СК12. Здатність знаходити ефективні рішення в нестандартних ситуаціях під час надання психологічної допомоги.

Програмні результати навчання (ПР):

ПР4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПР5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

ПР6. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.

ПР7. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.

ПР9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

ПР10. Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.

ПР12. Застосовувати набуті знання, уміння та навички під час організації та надання психологічної, психолого-педагогічної та соціально-психологічної допомоги різним верствам населення, професійно орієнтуватися у теоретичних підходах та практичних напрямках сучасної психології.

3. Програма навчальної дисципліни

Денна форма:

№ з/п	Теми	Лекції	Групові заняття	СРС, в т.ч. індивідуальна
МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ПСИХОЛОГІЇ РЕЛІГІЇ				
Блок 1. Психологічні аспекти релігійної поведінки та шляхи її вивчення.				
1.	Історія та методологія психології релігії.	2	2	7
2.	Генез релігійності і психологія особистості.		2	7
3.	Вплив релігії на поведінку людини.	2	2	7
4.	Вимірювання релігійності.		3	7
	Підсумкова контрольна робота за змістовим блоком 1	-	1	3
Усього – 45 год. Кредитів ECTS –1,5.		4	10	31

МОДУЛЬ II. ПСИХОЛОГІЯ РЕЛІГІЙНИХ НАПРЯМІВ.				
Блок 2. Психологічні особливості напрямів у релігії.				
5.	Психологія іудаїзму та християнства.	2	4	8
6.	Психологія індуїзму і буддизму.	2	4	7
7.	Психологія людини в Ісламі.	2	2	7
8.	Психологія нових релігійних рухів.	2	2	7
9.	Різноманіття форм релігійного досвіду.		3	8
10.	Психологія атеїзму і світських форм духовності.	2	2	7
	Підсумкова контрольна робота за змістовим блоком 2	-	1	3
Усього – 75 год. Кредитів ECTS – 2,5.		10	18	47
Усього за курсом – 120 год. Кредитів ECTS – 4.		14	28	78

Заочна форма:

	Теми	Лекції	Групові	Самостійна робота
1.	Історія та методологія психології релігії.			10
2.	Генез релігійності і психологія особистості.	2	2	9
3.	Вплив релігії на поведінку людини.	2	2	9
4.	Психологія іудаїзму.			10
5.	Психологія християнства.			10
6.	Психологія індуїзму і буддизму.			10
7.	Психологія людини в Ісламі.			10
8.	Психологія нових релігійних рухів.			10
9.	Різноманіття форм релігійного досвіду.	2	2	9
10.	Вимірювання релігійності.	2	2	9
11.	Психологія атеїзму і світських форм духовності.			10
	Усього за курсом	8	8	106

4. Зміст навчальної дисципліни

4.1. План лекцій (денна форма навчання)

№	Тема заняття / план
1	Тема 1. Історія та методологія психології релігії. <ol style="list-style-type: none">1. Предмет психології релігії.2. Походження термінів «релігія» і «духовність», їх значення в соціології, культурології, публіцистиці.3. Філософський період історії психології релігії.4. Книга «Різноманіття релігійного досвіду» У. Джеймса у визначенні психологічного предмета релігійності.5. Психологія релігії в підході З. Фрейда.6. Релігія в тлумаченні сучасних напрямів психології.
2	Тема 2. Вплив релігії на поведінку людини. <ol style="list-style-type: none">1. Віра як органічна реакція, «система рефлєкторних дій».2. Вплив релігії на: цінності та установки людини, фізичне і психічне здоров'я, самооцінку, мораль.3. Релігійність як фактор моральної ідентичності.4. Релігійність в сексуальній поведінці і шлюбно-сімейних відносинах.
3	Тема 3. Психологія іудаїзму та християнства. <ol style="list-style-type: none">1. Слово як дієвий засіб прояву доброти і заподіяння болю.2. Тора, Танах, Тегілім, Псалми, Талмуд як «система поглядів і дій, що розділяються групою» (Е. Фромм), яка забезпечує індивідуума ціннісною орієнтацією і об'єктом відданості.3. Християнська психологія як науковий концепт і богословська онтологія християнства.4. Гуманістичне осмислення християнства.
4	Тема 4. Психологія індуїзму і буддизму. <ol style="list-style-type: none">1. Традиція Веди про світобудову і сучасні можливості самовдосконалення в індуїзмі.2. Чотири благородні істини буддизму.3. Медитація в психологічному зростанні і його перешкоді4. Психодинамічний напрямок про східну релігійності як подоланні обмежень егоцентризму.
5	Тема 5. Психологія людини в Ісламі. <ol style="list-style-type: none">1. П'ять стовпів ісламу і містичні практики.2. Соціально-політичні відносини і психологія жінки.3. Суфійська психологія невротичного «я» і стадії інтелектуального розвитку.
6	Тема 6. Психологія нових релігійних рухів. <ol style="list-style-type: none">1. Поняття про деструктивні, тоталітарні релігійні секти. Методи роботи, що використовуються в деструктивних культурах. Контроль свідомості через контроль над поведінкою, інформацією, мисленням і емоціями.2. Обмеження, що накладаються сектою на особистість. Групи осіб, які поповнюють тоталітарні секти. Вікові особливості членів релігійної організації.3. Технології роботи з неофітами в тоталітарних релігійних сектах. Прийоми зміни психіки зверненого. Проблеми реабілітації осіб, які пройшли через тоталітарні релігійні секти.4. Роль релігійного культу. Природа релігійних обрядів. Вплив релігійного культу на віруючих. Культурні стереотипи і їх значення. Психологічні аспекти різних

	<p>релігійних обрядів.</p> <p>5. Психологічні особливості релігійного лідера. Мотиви діяльності особистості в релігійній організації. Маніпулятивні техніки впливу.</p> <p>6. Релігійна спільнота як соціальна група. Динаміка розвитку релігійної спільноти.</p>
7	<p>Тема 7. Психологія атеїзму і світських форм духовності</p> <p>1. Атеїзм (dGso - «заперечення бога») як переконання в тому, що богів не існує.</p> <p>2. Деїзм та його представники у філософській думці та в психології.</p>

План лекцій (заочна форма навчання)

№	Тема заняття / план
1	<p>Тема 1. Генезис релігійності і психологія особистості.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Релігійна поведінка людини з різних методологічних позицій. 2. Типологія релігійної особистості за Е. Шпрангером. 3. Сім'ї з релігійною орієнтацією і сім'ї з «групи ризику» в пошуках визначеності соціального становища. 4. Психологічний мікроклімат сім'ї та релігія як спосіб виховання.
2	<p>Тема 2. Вплив релігії на поведінку людини.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Віра як органічна реакція, «система рефлєкторних дій». 2. Вплив релігії на: цінності та установки людини, фізичне і психічне здоров'я, самооцінку, мораль. 3. Релігійність як фактор моральної ідентичності. 4. Релігійність в сексуальній поведінці і шлюбно-сімейних відносинах.
3	<p>Тема 3. Різноманіття форм релігійного досвіду.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вища ступінь релігійності як переживання досвіду «звернення». 2. Феноменологія К. Юнга як факт існування того чи іншого феномена людської релігійності. 3. Колективне несвідоме як загальнолюдський досвід, характерний для всіх рас і народностей. 4. Р. Отто та дослідне спостереження за «нуминозним» динамічним існуванням. 5. Микола Бердяєв про містику реального відображення повноти дійсності.
4	<p>Тема 4. Вимірювання релігійності.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Метафізична методологія релігійності. 2. Герменевтика як мистецтво інтерпретації релігійних фактів, їх імпліцитні та експліцитні значення. 3. Психологічна діагностика смислової організації сучасної релігійності. Соціальний і персональний підходи Г. Оллпорта, Д. Росса. 4. Теорія рефлексії і «психофеноменології» В.А. Лефєвра 5. Психологічна діагностика адаптаційного потенціалу релігійно орієнтованих осіб (опитувальник «Адаптивність» (МЛЮ) (А.Г. Маклаков, С.П. Чермяник).

4.2. План групових занять денної форми

№	Тема заняття / план
1	Тема 1. Історія та методологія психології релігії. <ol style="list-style-type: none">1. Предмет психології релігії.2. Походження термінів «релігія» і «духовність», їх значення в соціології, культурології, публіцистиці.3. Філософський період історії психології релігії.4. Книга «Різноманіття релігійного досвіду» У. Джеймса у визначенні психологічного предмета релігійності.5. Психологія релігії в підході З. Фрейда.6. Релігія в тлумаченні сучасних напрямів психології.
2	Тема 2. Генезис релігійності і психологія особистості. <ol style="list-style-type: none">1. Релігійна поведінка людини з різних методологічних позицій.2. Типологія релігійної особистості за Е. Шпрангером.3. Сім'ї з релігійною орієнтацією і сім'ї з «групи ризику» в пошуках визначеності соціального становища.4. Психологічний мікроклімат сім'ї та релігія як спосіб виховання.
3	Тема 3. Вплив релігії на поведінку людини. <ol style="list-style-type: none">1. Віра як органічна реакція, «система рефлексорних дій».2. Вплив релігії на: цінності та установки людини, фізичне і психічне здоров'я, самооцінку, мораль.3. Релігійність як фактор моральної ідентичності.4. Релігійність в сексуальній поведінці і шлюбно-сімейних відносинах.
4	Тема 4. Вимірювання релігійності. <ol style="list-style-type: none">1. Метафізична методологія релігійності.2. Герменевтика як мистецтво інтерпретації релігійних фактів, їх імпліцитні та експліцитні значення.3. Психологічна діагностика смислової організації сучасної релігійності. Соціальний і персональний підходи Г. Олппорта, Д. Росса.
5	Тема 5. Вимірювання релігійності (продовження). <ol style="list-style-type: none">1. Теорія рефлексії і «психофеноменології, що обчислюється» за В.А. Лефевром.2. Психологічна діагностика адаптаційного потенціалу релігійно орієнтованих осіб (опитувальник «Адаптивність» (МЛО) (А.Г. Маклаков, С.П. Чермяник).
6	Тема 6. Психологія іудаїзму та християнства. <ol style="list-style-type: none">1. Слово як дієвий засіб прояву доброти і заподіяння болю.2. Тора, Танах, Тегілім, Псалми, Талмуд як «система поглядів і дій, що розділяються групою» (Е. Фромм), яка забезпечує індивідуума ціннісною орієнтацією і об'єктом відданості.
7	Тема 7. Психологія іудаїзму та християнства (продовження). <ol style="list-style-type: none">1. Християнська психологія як науковий концепт і богословська онтологія християнства.2. Гуманістичне осмислення християнства.

8	<p align="center">Тема 8. Психологія індуїзму і буддизму.</p> <ol style="list-style-type: none"> Традиція Веди про світобудову і сучасні можливості самовдосконалення в індуїзмі. Чотири благородні істини буддизму.
9	<p align="center">Тема 9. Психологія індуїзму і буддизму (продовження).</p> <ol style="list-style-type: none"> Медитація в психологічному зростанні і його перешкоді Псіходінамичний напрямок про східну релігійності як подоланні обмежень егоцентризму.
10	<p align="center">Тема 10. Психологія людини в Ісламі.</p> <ol style="list-style-type: none"> Пять стовпів ісламу і містичні практики. Соціально-політичні відносини і психологія жінок. Суфійська психологія невротичного «я» і стадії інтелектуального розвитку.
11	<p align="center">Тема 11. Психологія нових релігійних рухів.</p> <ol style="list-style-type: none"> Поняття про деструктивні, тоталітарних релігійних сектах. Методи роботи, що використовуються в деструктивних культурах. Контроль свідомості через контроль над поведінкою, інформацією, мисленням і емоціями. Обмеження, що накладаються сектою на особистість. Групи осіб, які поповнюють тоталітарні секти. Вікові особливості членів релігійної організації. Технології роботи з неофітами в тоталітарних релігійних сектах. Прийоми зміни психіки зверненого. Проблеми реабілітації осіб, які пройшли через тоталітарні релігійні секти. Роль релігійного культу. Природа релігійних обрядів. Вплив релігійного культу на віруючих. Культурні стереотипи і їх значення. Психологічні аспекти різних релігійних обрядів. Психологічні особливості релігійного лідера. Мотиви діяльності особистості в релігійній організації. Маніпулятивні техніки впливу. Релігійна спільнота як соціальна група. Динаміка розвитку релігійної спільноти.
12	<p align="center">Тема 12. Різноманіття форм релігійного досвіду.</p> <ol style="list-style-type: none"> Вища ступінь релігійності як переживання досвіду «звернення». Феноменологія К. Юнга як факт існування того чи іншого феномена людської релігійності.
13	<p align="center">Тема 13. Різноманіття форм релігійного досвіду (продовження).</p> <ol style="list-style-type: none"> Коллективне несвідоме як загальнолюдський досвід, характерний для всіх рас і народностей. Р. Отто та дослідне спостереження за «нуминозним» динамічним існуванням. Микола Бердяєв про містику реального відображення повноти дійсності.
14	<p align="center">Тема 14. Психологія атеїзму і світських форм духовності.</p> <ol style="list-style-type: none"> Атеїзм (dGso - «заперечення бога») як переконання в тому, що богів не існує. Деїзм та його представники у філософській думці та в психології.

План групових занять (заочна форма навчання)

№	Тема заняття / план
1	<p>Тема 1. Генезис релігійності і психологія особистості.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Релігійна поведінка людини з різних методологічних позицій. 2. Типологія релігійної особистості за Е. Шпрангером. 3. Сім'ї з релігійною орієнтацією і сім'ї з «групи ризику» в пошуках визначеності соціального становища. 4. Психологічний мікроклімат сім'ї та релігія як спосіб виховання.
2	<p>Тема 2. Вплив релігії на поведінку людини.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Віра як органічна реакція, «система рефлекторних дій». 2. Вплив релігії на: цінності та установки людини, фізичне і психічне здоров'я, самооцінку, мораль. 3. Релігійність як фактор моральної ідентичності. 4. Релігійність в сексуальній поведінці і шлюбно-сімейних відносинах.
3	<p>Тема 3. Різноманіття форм релігійного досвіду.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вища ступінь релігійності як переживання досвіду «звернення». 2. Феноменологія К. Юнга як факт існування того чи іншого феномена людської релігійності. 3. Колективне несвідоме як загальнолюдський досвід, характерний для всіх рас і народностей. 4. Р. Отто та дослідне спостереження за «нумінозним» динамічним існуванням. 5. Микола Бердяєв про містику реального відображення повноти дійсності.
4	<p>Тема 4. Вимірювання релігійності.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Метафізична методологія релігійності. 2. Герменевтика як мистецтво інтерпретації релігійних фактів, їх імпліцитні та експліцитні значення. 3. Психологічна діагностика смислової організації сучасної релігійності. Соціальний і персональний підходи Г. Олпорт, Д. Росса. 4. Теорія рефлексії і «що обчислюється психофеноменології» В.А. Лефевра 5. Психологічна діагностика адапційного потенціалу релігійно орієнтованих осіб (опитувальник «Адаптивність» (МЛЮ) (А.Г. Маклаков, С.П. Чермяник).

4.3. Завдання для самостійної роботи

Під час вивчення дисципліни студенти отримають бали за такі види робіт:

1. Відповіді на групових заняттях.
2. Складання есе.
3. Підготовка до написання контрольних робіт.

1. Відповіді на групових. Всього для студентів *денної форми*, навчальним планом передбачено 10 групових занять. Відповідь на занятті оцінюється максимум в 2 бали, в результаті працюючи протягом семестру, студент має змогу отримати 20 балів.

Для студентів *заочної форми* навчання максимальна кількість балів за відповіді на семінарах становить 28 (4*7 балів).

2. Підготовка до написання підсумкових контрольних робіт. Написання контрольної роботи є одним із засобів оцінки знань студентів. Контрольні роботи

проводяться відповідно до завершення вивчення модуля дисципліни. Всього робочою програмою передбачено 3 контрольні роботи. Студенти мають 40 хв. на розв'язання завдань. Максимальна кількість балів – 24 (3*8).

3. Виконання творчого завдання (написання есе).

Методичні рекомендації до написання есе.

Есе як вид письмової навчальної роботи представляє собою вид письмової самостійної роботи студента, а саме: як твір-міркування невеликого обсягу з вільною композицією, що виражає індивідуальні міркування студента з конкретного питання, проблеми й свідомо не претендує на повноту й вичерпне трактування теми.

Есе – самостійна творча робота із запропонованої викладачем теми або переліку тем для самостійного вибору студентами та виконується як позааудиторна робота.

Есе передбачає вираження студентом своєї точки зору, особистої суб'єктивної оцінки предмета міркування, дає можливість нестандартного (творчого), оригінального висвітлення матеріалу. Це також вільний стиль з можливими елементами імпровізації.

Характерною особливістю есе є його «адресність»: есе спрямоване на підготовленого читача. Тим самим така «адресність» дозволяє студенту зосередити увагу на розкритті нового змісту.

Загальні правила і рекомендації щодо написання есе.

Процес написання есе можна уявити як ланцюжок, послідовність певних елементів, етапів, процесів. Для студентів важливими є такі процеси та елементи.

Конспектування, особливо при читанні, є стратегічним інтелектуальним вмінням, а не механічним спрощеним викладенням авторської думки, позиції. Конспектуючи, студент відбирає відповідний матеріал та розвиває своє розуміння теоретичних положень, емпіричних даних, тобто факти такого роду, які або підтверджуються, або спростовуються. При читанні текстів студент робить помітки та порівнює одне з другим, відзначає те, що буде корисним в подальшій роботі або є більш цікавим, змістовним з теоретичного чи емпіричного підходів.

Можна конспектувати, поділивши аркуш зошита на два стовпчики. В лівому стовпчику студент працює конспект того матеріалу, який читає, а в правому, в той же час або пізніше, – порівнює зміст цього конспекту з іншими фактами, про які він читав раніше, чув на лекціях, які обговорювалися в неформальних умовах, а також з власними коментарями та критичними зауваженнями.

Іншими словами, студент формує свої нотатки для побудови перехресного посилання, виходячи з власних позицій, а також враховуючи власноручні коментарі відносно викладених положень іншими.

Важливим є *підбір джерел для підготовки есе*. Спочатку слід ознайомитися з теоретичними питаннями з тематики, викладеними у підручниках (не навчальних посібниках). Далі слід відібрати дві або три ключові сучасні наукові статті, монографії, в яких подаються зрозумілі концептуальні рамки або теоретична аргументація чи наводяться всебічні емпіричні дані. Таке ознайомлення із зазначеними джерелами сформує певні основні орієнтири щодо теми (враховуючи різні судження, інтерпретації), слугуватиме фундаментом для цілеспрямованої подальшої підготовки есе.

Залежно від тематики важливим є включення до списку літератури для читання одного або двох тематичних досліджень, що мають протилежні спрямування.

Уточнення теми есе. Аналіз протиріч, розгляд тематичних досліджень, формування проблеми дозволяють студенту уточнити тему есе.

При уточненні теми перш за все студент має переконатися, що він правильно сформував та зрозумів її.

При цьому зміст теми може охоплювати широке коло питань та потребувати залучення великого обсягу літератури. В цьому випадку студент має можливість сформулювати гіпотезу, відповідно до якої в есе (головній її частині) будуть проілюстровані тільки певні аспекти цього проблемного питання. Студент позбавляється зайвих труднощів, якщо він не буде виходити за рамки окресленого кола. Вибір, бачення студента з конкретизації теми потрібно аргументувати відповідними доказами. Виходячи з конкретизації теми есе студенту доцільно скласти робочий план есе. Доцільно, але необов'язково узгодити проєкт робочого плану есе із науковим керівником.

Структура і план есе.

Есе припускає вираження студентом-автором своєї точки зору, особистої суб'єктивної оцінки предмета міркування, дає можливість нестандартного (творчого) висвітлення матеріалу. Це також вільний стиль викладу матеріалу.

Головна місія та мета есе – це викладення самостійного бачення студентом проблеми, питання, теми на підставі опрацьованого матеріалу та аргументів.

Застосування есе в навчальному процесі сприяє набуттю компетентностей щодо більш чіткого й фахового формулюванню думок, допомагає розташовувати ці думки в логічній послідовності, припускає вільне володіння мовою термінів і понять, розкриває глибину й широту навчального матеріалу, вчить використовувати приклади, цитати, необхідні аргументи за відповідною темою.

Побудова есе — це розкриття теми, що засновано на класичній системі доказів. Структура есе має бути такою:

1. Титульний аркуш (заповнюється за рекомендованим зразком);
2. Вступ: Актуальність, мета та завдання, об'єкт і предмет есе, очікуваний результат роботи в цілому та конкретні результати, які будуть отримуватися в ході розкриття теми. На цьому етапі дуже важливо студенту (за консультаціями із викладачем) правильно сформулювати завдання, на які студент збирається знайти відповідь у ході свого дослідження².

3. Основна частина: теоретичні основи обраної проблеми й виклад основного питання. Ця частина припускає розвиток аргументації й аналізу, а також їх обґрунтування, виходячи з наявних даних, інших аргументів і позицій щодо питання. У цьому полягає основний зміст есе й це являє собою головні труднощі. Тому важливе значення мають підзаголовки, на основі яких здійснюється структурування аргументації; саме тут необхідно обґрунтувати (логічно, використовуючи дані або строгі міркування) пропоновану тезу. Там, де це необхідно, як аналітичний інструмент можна використати графіки, діаграми й таблиці.

Залежно від поставленого завдання аналіз проводиться на основі наступних категорій: причина — наслідок, загальне — особливе, форма — зміст, частина — ціле, сталість — мінливість. У процесі побудови есе необхідно пам'ятати, що один параграф повинен містити тільки одне твердження й відповідний доказ, підкріплений графічним або ілюстративним матеріалом.

Отже, наповнюючи розділи аргументацією, необхідно в межах параграфа

¹ При роботі над вступом можуть допомогти відповіді на наступні питання: «Чи потрібно давати визначення термінам, що пролунали в темі есе?», «Чому тема, яку я розкриваю, є актуальною в даний

момент?», «Які поняття будуть залучені в мої міркування?», «Чи можу я розділити тему на трохи більше дрібних підтем?» і т. д.

обмежити себе розглядом однієї головної думки. Добре перевірений спосіб побудови есе – використання підзаголовків для позначення в головній частині ключових моментів аргументованого викладення. Сукупність підзаголовків допомагає побачити те, що пропонує зробити студент. Ефективне використання підзаголовків – не тільки визначення основних пунктів, які студент бажає висвітлити, це також наявність логічності у висвітленні теми есе.

4. Висновок: узагальнення й аргументовані висновки до теми й т. д. Висновок за своєю структурою має відповідати переліку завдань, поставлених у вступі. Тобто, висновок підсумовує есе або ще раз підкріплює зміст і значення викладеного в основній частині. Висновок може містити такий дуже важливий, що доповнює есе, елемент як вказівка на застосування дослідження, на розвиток взаємозв'язків з іншими проблемами.

Критерії оцінки творчого завдання.

13-16 балів (відмінно)

Робота характеризується смисловою цілісністю, зв'язністю і послідовністю викладу проблеми. Студент вміє висловлювати аргументовану думку щодо сформульованої проблеми, точно визначаючи її зміст і складові.

Студент не тільки вміє використовувати навчальну літературу, а й аналізувати першоджерела і дослідження з обраної теми. Студент володіє навичками самостійної дослідницької роботи по темі дослідження; методами і прийомами аналізу літератури.

Есе не містить фактичних помилок, пов'язаних з розумінням проблеми.

Робота забезпечена необхідним бібліографічним апаратом і оформлений з дотриманням вимог до письмових робіт студентів.

10-12(добре)

Робота характеризується смисловою цілісністю, зв'язністю і послідовністю викладу; допущено не більше 1 помилки при поясненні сенсу або змісту проблеми. Для аргументації наводяться посилання на першоджерела і дослідження.

Продемонстровані дослідницькі вміння і навички. Фактичних помилок, пов'язаних з розумінням проблеми, немає. Допущені одна-дві помилки в оформленні роботи.

6-9 (задовільно)

Студент проводить досить самостійний аналіз обраної для розгляду проблеми. Залучені основні джерела з даної теми. Допущено не більше 2 помилок в сенсі або змісті проблеми, оформленні роботи.

Незадовільно

Есе являє собою переказаний або повністю переписаний текст якихось джерел, підручників або досліджень без коментарів, аналізу. Не розкрита структура і теоретичні складові теми. Допущено три або більше трьох помилок в смисловому змісті інформації, що розкривається проблеми, в оформленні есе.

Підсумкова контрольна робота за блоком 1.

Вправа №1.

Вставте пропущені слова.

Слова для довідок: психологія релігії, явища, релігія, об'єкт, переживання, віра, феномени.

...- наукова галузь знання, що досліджує сукупність різного роду психічних ..., як в житті індивіда, так і в житті колективу, пов'язаних з

До ... психології релігії відносяться духовні ... при зверненні в іншу ..., каяття, гріх, заповіді і інші релігійні

Вправа №2.

Які психологічні показники, крім перерахованих, відносяться до психологічної сутності релігії.

Релігія - специфічна форма суспільної свідомості людей, що має власні особливості і викликає своєрідний стан психіки віруючих. Релігія пов'язана з вірою в образи і поняття, які вважаються священними і трактуються як надприродні. Релігія має на увазі певну сукупність вірувань, виражених в релігійних канонах.

Завдання №3.

Який з психологічних типів релігійної особистості (містик, пророк, священник, реформатор, монах, святий, теолог, засновник релігії) має відповідати таким описам.

1. Тип віруючого, який прагне відволіктися від навколишнього світу і його впливу. Найчастіше індивідуаліст - самотній, уникає спілкування з людьми, щоб не порушити своєї внутрішньої зосередженості на спогляданні надприродного.
2. Особистість, що має нерегулярний, але дуже інтенсивний релігійний досвід. Він весь час з людьми. Він відчуває себе покликаним бути глашатаєм релігійних істин перед членами громади і всім людством, оцінювати минуле і передбачати майбутнє.

Вправа №4.

Вставте пропущені слова.

Слова для довідок: відображення, цінності, потреби.

Релігійна свідомість - особливий стан психіки віруючих, ілюзорне ... дійсності.

Змістовна сторона релігійної свідомості формує конкретні ... і потреби віруючих, їх погляди на навколишній світ.

Функціональна сторона релігійної свідомості в своєрідній формі задовольняє ... віруючих.

Вправа №5.

Які психологічні компоненти, крім перерахованих, входять в релігійно-психологічний комплекс віруючих.

Релігійно-психологічний комплекс віруючих - релігійні потреби, релігійні почуття і настрої.

№6. Завдання.

Якому з наступних понять «потреби», «релігійні установки», «Релігійні почуття» відповідають наступним описам.

1. У віруючих проявляються в здійсненні релігійних обрядів, молитов.
2. Схильність віруючих до певної оцінки тих чи інших соціальних явищ і готовність до відповідних дій, обумовлених цією оцінкою.
3. Емоційне ставлення віруючих до визнаним об'єктивними сокралізованим речей, персоналій, дій ...

№7. Вправа.

Вставте пропущені слова.

Слова для довідок: містерії, відтворення, образ, почуття, досягнення, послідовність.

... є ... в образній або символічній формі космогонічних або міфологічних сюжетів.

Релігійний ... - будь-який об'єкт, який є для людини або групи людей емоційно значущим, що викликають релігійні

Ритуал - це заздалегідь визначена ... дій і психологічного стану, які передбачають ... деякого певного результату світу.

№8. Вправа.

Які існують види міфів крім перерахованих.

Астральні міфи, антропологічні міфи, есхатологічні міфи.

№9. Завдання.

Які символи (референціальні, конденсаційні) відповідають наступним описам.

1. Символи замінюють об'єкт.
2. Представляють надзвичайно стисло схематизувати форму замісного поведінки, яке дозволяє зняти емоційну напругу.

Тестові завдання.

Виберіть правильний варіант відповіді.

1. Психологія релігії -

- а) наукова галузь знання, що досліджує сукупність різного роду психічних явищ, як в житті індивіда, так і в житті колективу, пов'язаних з релігією;
- б) наукова галузь знання, що вивчає тільки емоційні сторони психічного життя віруючих.

2. Об'єкт дослідження психології релігії -

- а) суб'єктивна сторона релігії, той фрагмент реальності, який характеризує людину, коли мова йде про релігійно забарвлених психічних явища, що стосуються свідомості і відповідної поведінки особистості, групи людей, суспільства, а також викликають їх факторів;
- б) до об'єкта психології релігії відносяться духовні переживання при зверненні в іншу віру, каяття, гріх, заповіді і інші релігійні феномени.

3. Психологічна сутність релігії -

- а) специфічна форма суспільної свідомості людей, що має власні особливості і викликає своєрідний стан психіки віруючих.
- б) наявність особливих груп-груп віруючих і конфесійної винятковості.
- в) певна сукупність вірувань, виражених в релігійних канонах.

4. Психологічні типи релігійної особистості -

- а) містик, б) священик, в) монах,
- г) церква, д) секта.

5. Релігійний досвід як найважливішу форму прояви релігії розглядав -

- а) В. Джеймс; б) З. Фрейд; в) К. Юнг,
- г) Е. Фромм.

6. Релігійна свідомість -

- а) особливий стан психіки віруючих, ілюзорне відображення дійсності;
- б) наукова галузь знання, що вивчає тільки емоційні сторони психічного життя віруючих.

7. Структура релігійної свідомості -

а) суб'єктивна сторона релігії, той фрагмент реальності, який характеризує людину, коли мова йде про релігійно забарвлених психічні явища, що стосуються свідомості і відповідної поведінки особистості, групи людей, суспільства, а також викликають їх факторів;

б) релігійна віра, релігійна психологія, релігійна ідеологія.

8. Релігійне спілкування -

а) особиста емоційно насичена взаємозв'язок віруючих, у формі якої відбувається актуалізація та персоніфікація релігійних відносин;

б) певна сукупність вірувань, виражених в релігійних канонах.

9. Аспекти релігійних відносин -

а) панування-підпорядкування,

б) морально-релігійні відносини,

в) відносини покровительства і охорони, г) підпорядкування і авторитарності,

д) почуття «Ми».

10. Форми ритуалів -

а) містерії, магічний ритуал, б) молитви, жертвопринесення,

в) ритуали прославляння і актуалізації свого бачення.

11. Ритуальні системи включають ритуали -

а) сезонні ритуали, добові ритуали,

б) ритуали, що супроводжують життєвий цикл людини.

12. За встановлюються завданням магічні ритуали можна розбити на -

а) ритуали залучення удачі, лікувальні, любовні,

б) ритуали, пов'язані з нанесенням шкоди іншим людям або істотам.

13. Обумовлені молитви містять:

а) прохання, уявлення наявних у молитві «духовних купонів», б) благочестя, виконання релігійних приписів, здійснення жертвопринесин.

14. Види міфів -

а) міфо творення, астральні міфи,

б) антропологічні міфи, есхатологічні міфи, в) екзистенційні міфи.

Підсумкова контрольна робота за блоком 2.

№1. Вправа.

Вставте пропущені слова.

Слова для довідок: ознака, віра, Боголюдина.

Загальний ... основних гілок християнства - ... в триєдиного Бога, а І.Христос при цьому виступає як ..., Рятівник світу.

№2. Вправа.

Які з гілок, окрім перерахованих, відносяться до християнства.

Католицизм, протестантство, ...

№3. Завдання.

Скільки психо практик в ісихазмі назвіть їх.

№4. Вправа.

Вставте пропущені слова.

Слова для довідок: людство, добрість, досконалість.

Таємне вчення - суфізм - було послано ... Аллахом через свого посланника - Пророка Мухаммеда, як ..., Щоб підняти людину до вищого

№5.Вправа.

Які проблеми в суфізм як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру, крім перерахованих, Ви можете ще назвати.

1. Неуважність, як підсумок недбалості і забудькуватість. 2. Неспроможність.

№6 .Вправа

Які з об'єднань, крім перерахованих, відносяться до неовосточним системам.

«Суспільство Свідомості Крішні», «Тихоокеанський дзен-буддійській центр».

№7. Завдання.

Які структурні компоненти сучасного релігійного життя носять проблемний характер.

Відсутня строго розроблена віро навчальна система. Структура організацій - ієрархічна з жорстким авторитетом харизматичного лідера. Опозиційність до офіційних цінностей та ідеалів і до того, що обстоює їх церковним організаціям. Сильно розвинене «ми-почуття». Техніка психологічного маніпулювання, психотерапія.

№8.Вправа.

Вставте пропущені слова.

Слова для довідок: образ, ритуал, людей, особистості, почуття, настрої.

Релігійний ... - емоційно значимий об'єкт, що викликає у ... релігійні

№9.Вправа.

Вкажіть мета кожної релігійної процедури на молитовному зібранні.

Молитовне зібрання включає ряд релігійних процедур.

1. Процедури «розігріву»: (хорове виконання псалмів, пісень релігійного змісту, що містять установчі фрази, електронна музика, візуальне відображення виконуваних текстів на екрані, доповнення професійним хоровим (іноді навіть багатоголосним) співом (Харизматична християнська церква), танцювальні рухи всіх учасників (Церква Христа)).

2. Спільні молитви - текст подібної молитви не фіксований заздалегідь, а вимовляється вголос керівником зборів. Спрямованість молитов на поточні події. «Харизматична молитва».

3. Висока емоційна насиченість проповідей (Церква Христа), велика кількість прикладів з особистого життя проповідника (Блага звістка, Вогненний куш), емоційне залучення залу (Харизматичні церкви). Матеріал для проповіді - цитата з Біблії, проблемна ситуація, пов'язана з життям громади: нестача грошей (Блага звістка), недостатнє залучення нових віруючих (Церква Христа). Процедури «звернення», «зцілення» як кульмінаційні моменти молитовного зібрання. Завершення хоровим співом і спільною молитвою.

№10. Завдання.

Які тенденції простежуються в релігійних ритуалах в сучасних релігіях.

Ритуальні практики в сучасних релігійних системах набувають деякі технократичні відтінки. У відповідній термінології: «відключитися», «підключитися», «завести годинник», «Налаштуватися на ритми», «встановити контакт». Ритуали харизматичного типу, тобто пов'язані з особистими релігійними переживаннями, які з психологічної точки зору носять, як правило, трансперсональний або емпатійний характер. Нові форми релігійних служінь, модифікація класичних релігійних ритуалів.

№11 .Вправа.

Розкрийте механізм заміщення особистості члена тоталітарної секти маніпульованою квазі особистістю.

№ 12. Завдання.

До яких негативних наслідків може привести механізм психологічної індукції, своєрідного зараження сектантів вадами та психічними патологіями засновника.

Тестові завдання.

Тестовий матеріал до заняття.

Виберіть правильний варіант відповіді.

1. Ісихазм -

- а) містична практика православ'я, що бере початок від апостола Іоанна, б) «восьмиденні духовні вправи» Ігнатія Лойоли,
- в) переживання відчуття реальності буття Бога.

2. «висвітлення Фаворським Світлом» -

- а) входження в потік чистого світла і благодаті Духа Святого, б) залежність людини від Бога,
- в) віра в Заступника, здатного приборкати земну владу, г) думки не тільки про себе, а й долю всього світу,
- д) молитви про загальне спасіння.

3. 3 основні гілки в християнстві - а) православ'я, католицизм, протестантство, б) католицизм, протестантство, буддизм.

4. Науки потрібні людству для того -

- а) щоб пізнати творіння Всевишнього Аллаха,
- б) щоб відкрити Шлях до пізнання Самого Всевишнього Аллаха,
- в) щоб знати про сутність суфізму.

5. До проблем в суфізм відносяться -

- а) неухважність, б) нездатність,
- в) імпульс, що спонукає до задоволення бажань.

6. Воля в процесі в змозі довести людину до -

- а) вищої досконалості,
- б) до повного розкриття його безмежних можливостей, в) вивести з світоглядного тупика.

7. Йога містить елементи –

- а) ізотеричних психопрактик,
- б) арійської культури,

- в) прото індійської культури.
8. Тапас -
- а) метод збільшення особистісної сили,
 - б) обітницю, що обмежує будь-які функції людини.
9. Дровідійська традиція -
- а) обітниці, що обмежують будь-які функції людини,
 - б) обітниці, позитивно визначають форму поведінки людини.
10. Арійська ізотерична традиція -
- а) ідея злиття індійського куругіі людини - його істинного «Я» - зі світовим куругіей,
 - б) повторення мантр - певних наборів звуків, резонансно впливають на окремі ділянки головного мозку.
11. Неохристиянські об'єднання -
- а) «Церква уніфікації», б) «Діти Бога»,
 - в) «Фонд Досліджень Толтеків».
12. неоіндуїстських і необуддистська навчання передбачають -
- а) злитися зі справжньою природою, б) процес медитації,
 - в) споглядання,
 - г) внутрішнє зосередження,
 - д) відмова від навколишньої природи.
13. Система Т.Мареза -
- а) діє в руслі ідей Карлоса Кастанеди,
 - б) розвиває і літературно обробляє тему шаманських культів латиноамериканських індіанців.
14. квазінаукові системи -
- а) «Церква Саєнтології» Хаббарда, б) «космічні релігії»,
 - в) феншуй.
15. У русі Нью ейдж виділяється аспекти -
- а) «гуманістичний»,
 - б) «квазі гуманістичний»,
 - в) окультний,
 - г) процес переходу від «гуманізму» до окультизму.
16. Мультирівневі структури -
- а) Гербалайф,
 - б) «Церква Христа».
17. Харизма -
- а) приписування особистості богоданних властивостей, що викликають захоплення ній і беззастережну віру в її особливі здібності і можливості,
 - б) наділення особистості надприродними рисами, в) прагнення знайти Бога видимого і відчутного.
18. Харизматичні рухи -
- а) нові релігійні рухи, де інститут священства відсутня, а лідерство вважається харизматичним, називають ..
 - б) системи відносин
 - в) абсолютна прихильність і особиста довіра до лідера.
19. Групи харизматичних систем -
- а) сім `я",
 - б) «комуна»,
 - в) «громада»,
 - г) «братство»,
 - д) «храм».
20. Деструктивний культ -

- а) це такі групи і організації, які використовують крайні і неетичні техніки маніпулювання для вербування,
 - б) утримання своїх членів, контроль думок, почуттів і поведінки.
21. Групи деструктивних змін особистості -
- а) дисоціація особистості,
 - б) зниження рівня соціальної адаптації, в) індукування неврозів,
 - г) підвищення загальної ступеня тривожності.
22. Критерії приналежності групи до деструктивного культу -
- а) гуруїзм,
 - б) побудова за принципом піраміди і особлива жорстка дисципліна,
 - в) обман або приховування частини важливої інформації про організацію при вербуванні нових членів, г) наявність секретних віровчень, ритуалів і таємних рівнів посвяти.
23. Негативними наслідками членства в цих сектах можуть бути
- а) зрив шкільної та професійної освіти членів,
 - б) корінні зміни їх особистості і втрата сприйняття дійсності,
 - в) відчуження членів секти від зовнішнього світу,
 - г) замкнутість,
 - д) агресивність проти власних членів і сторонніх в фанатичному відстоюванні своєї ідеології,
 - е) відмова від критичного і раціонального мислення.
24. Групове схвалення необхідної поведінки:
- а) знову «обертаються» члени секти промовляють свої релігійні переживання перед залом під схвальні вигуки інших членів громади,
 - б) новоприбулі на збори піддаються інтенсивному увазі з боку «старих» членів громади, що супроводжується нав'язливою сердечністю, демонстративним участю в житті новачка.
25. Бомбардування любов'ю -
- а) новоприбулі на збори піддаються інтенсивному увазі з боку «старих» членів громади, що супроводжується нав'язливою сердечністю, демонстративним участю в житті новачка,
 - б) отримання максимально докладної інформації про новачка.
26. Методи навіювання -
- а) навіювання абсолютно негативної оцінки минулого життя адепта,
 - б) обрив інформаційних зв'язків завербованого в секту з зовнішнім світом, в) інтенсивна і постійна індоктринація,
 - г) розрив родинних і дружніх зв'язків,
 - д) формування чорно-білої («друзі-вороги») парадигми мислення, е) використання психологічних методів емоційного контролю.

ТЕМИ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ (ЕСЕ)

1. Психологічна проблематика «Легенды о Великом Инквизиторе» (Ф.М. Достоевский «Братья Карамазовы»).
2. Риси харизматичного лідера і психологічні механізми створення тоталітарного культу (аналіз кінострічки «Мастер»).
3. Душа сучасної людини між вірою та невір'ям (К. Ісігура «Не відпускай мене»).

4.4. Забезпечення освітнього процесу

Освітній процес повністю забезпечується «Психологією релігії».

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.

1) За джерелом інформації:

- Словесні: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint –Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.

- Наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація.

- Практичні: вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проєктів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; інтерактивні методи навчання, створення ситуацій пізнавальної новизни та зацікавленості.

Для оцінки знань, умінь і навичок студентів при вивченні даного курсу використовуються наступні методи контролю: фронтальне опитування, письмове опитування, практичні заняття, модульні контрольні роботи, творчі завдання.

6. Підсумковий контроль (питання до іспиту)

1. Предмет психології релігії і духовності, її структура і місце в системі наукових знань.
2. Парадигми методології Макса Шелера в нормативному і дескриптивному дослідженні релігійної особистості.
3. Проблема співвідношення соціальних і сакральних коренів релігії і психологічний підхід в її вирішенні.
4. Креаційна альтернатива еволюційного розвитку людини.
5. Комплекс наукових методів дослідження в психології релігії і духовності.
6. Становлення психології релігії як самостійної області наукового знання в історії філософсько-теологічної думки.
7. Священний текст і священний переказ як соціоцентричний джерело становлення особистості.
8. Психологія віри і переконаності в духовному виборі людини.
9. Теоретичні підходи, напрямки та концепції в поясненні (розумінні) походження релігійних вірувань.
10. Роль і місце релігійної рефлексії в Я-концепції людини.
9. Культурно-історичний сенс кризи віри (лат. Apostasia) і індивідуально-психологічний підхід до дослідження релігійного життя.
10. Характеристика психічних процесів і станів в домінуючому факторі віри.
11. Релігійна обумовленість мислення і уяви віруючої людини.
12. Внутрішня мотивація і мотив досягнення в поведінці релігійної особистості.
13. Ірраціональні компоненти вірувань і переконань як причини психічної дезадаптації.
14. Взаємозв'язок спрямованості особистості і её релігійної схильності в психологічній сутності віри.
15. Соціальні установки і ціннісні орієнтації релігійної особистості.
14. Класифікація психологічних типів віруючих.
16. Психологічне канали сімейного формування релігійної особистості.
17. Соціально-символічна функція релігійного розради і індивідуальна медитація.
18. Тора, Танах, Тегілім, Псалми, Талмуд як система ціннісною орієнтацією і об'єкт релігійної відданості в іудейської традиції.

19. Креаційного значення слова в етичному вченні «мусар» і каббалистической містици іудаїзму.
20. Соціальні, релігійні, медичні та гігієнічні показання «Брит Мила» (обрізання) і значення ініціації «мицвот» в усвідомленні іудеєм перспективи любові і творення.
21. Класичний і структурний психоаналіз в розумінні психологічної сутності іудаїзму.
22. Іудео-Християнські свята і традиції в психологічному осмисленні релігійного буття.
23. Християнська психологія як науковий концепт і теологія християнства.
24. Сучасні концептуалізації християнської релігійності (Б.С. Братусь, В.Н. Ничипора, В.І. Слобдчіков і ін.).
25. Психологічне розуміння певородного гріха в християнстві.
26. Психологія тринитарного символізму і історичного догматизму в офіційній позиції християнської Церкви.
27. Релігійні секти і організації в використанні методів контролю свідомості і психологічного впливу на особистість.
28. Психологічні особливості релігійного лідера в офіційній позиції і альтернативної версії релігійності.
29. Культурні стереотипи і психологічні аспекти їх подолання як наукова проблематика духовності.
30. Сутність покаяння і психологічні характеристики семи церковних таїнств в офіційному християнстві.
31. Культурно-історичні передумови виникнення християнської психології і теологія особистості.
32. Інтереси і потреби, пристрасті і переконання в християнській спрямованості особистості.
33. Зв'язок самосвідомості і чесноти в християнській психології.
34. Психологічний аспект ісламу і містичні практики суфізму.
35. Гендерна психологія про ставлення Ісламу до жінки в порівнянні з конфесійними позиціями християнства.
36. Психологія невротичного «я» в перверсії релігійного фундаменталізму і тероризму.
37. Психологічний аспект «чотирьох благородних істин» буддизму і медитація як шлях звільнення від страждань.
38. Психодинамічний напрямок про релігійність індуїзму як способу подолання обмежень егоцентризму.
39. Психологічна характеристика релігійного культу, релігійних обрядів та традицій в порівнянні з християнськими деномінаціями.
40. Трихотомія Духа, душі і тіла в психологічному аналізі тринітарній духовності.
41. Психологічний аналіз конфесійних відмінностей і інтегративну позиціонування духовності в психології особистості.
42. Естетичні компоненти релігійності і їх культурно-психологічне осмислення.
43. Сім'я як релігійний канал формування особистості.
44. Вплив релігійної громади на індивіда і психологія церковного «звернення».
45. Соціально-психологічні особливості конфесійного взаємодії віруючих і їх психологічні типи.
46. Проблема розуміння життя, смерті і воскресіння в християнському богослов'ї.
47. Віра як форма свідомості і містичні аспекти психічних станів.
48. Концепції біхевіоризму щодо релігійно орієнтованих особистостей.
49. Психологія релігії в системі гуманітарних наук. Взаємини із загальною психологією і релігієзнавство.
50. Становлення психології релігії
51. Релігійні уявлення про походження і сутність людини як суб'єкта та об'єкта релігії.
52. Психологічні типи релігійних людей.
53. Психологічна характеристика релігійних організацій.

54. Своєрідність і структура релігійної свідомості.
55. Особистісно-значимі компоненти релігії: віра, досвід, поведінку.
56. Особливості релігійно-психологічного комплексу віруючих.
57. Релігійна особистість; вплив релігійності на поведінку.
58. Функції та динаміка релігійності.
59. Класифікація етапів релігійності.
60. Психологічний підхід до аналізу релігії (психологічна герменевтика, пастирська психологія, пастирська психотерапія).
61. Психологічні особливості монотеїстичних релігій.
62. Психологічні особливості релігії індійського походження.
63. Психологічні особливості далекосхідних релігій.
64. Християнська психологія про походження і сутність людини. Визначення та структура релігійного досвіду.
65. Природа релігійного досвіду і його функції.
66. Психологічні особливості ранніх форм релігійного досвіду (обрядовість, ритуалізація, релігійні афекти і т.п.).
67. Основні типи містичного досвіду.
68. Дослідження змінених (екстатичних) станів свідомості. Загальна характеристика і типи ЗСС.
69. Психологія "звернення".
70. Психологічні типи віруючих: поняття про акцентуація особистості.
71. Психологія святості: старообрядництво, сектантство, юродство.
72. Ритуал як невербальна комунікація.
73. Поняття культу і культової практики.
74. Практика медитації в різних релігіях і культурах. Медитація і камлання. Медитація і молитва.
75. Психологічні аспекти ритуалів очищення і переходу.
76. Зв'язок методологічних підходів з областями досліджень в психології релігії.
77. Типи досліджень і їх пізнавальні можливості.
78. Метод інтерв'ю та основні техніки розпитування.
79. Нові напрямки досліджень в психології релігії.
80. Релігія в тлумаченні сучасних напрямів психології.
81. Філософський період історії психології релігії.
82. Психологія релігії в підході З. Фрейда.
83. Релігійна поведінка людини з різних методологічних позицій.
84. Релігійні механізми психологічного захисту.
85. Релігійні емоції і почуття.
86. Роль релігійних переконань в економічному і соціальному добробуті людства.
87. Проблема класифікації ритуального поведінки в психології релігії.
88. Механізми спілкування, навіювання і їх вплив на свідомість і поведінку віруючих.
89. Сутність і типи молитви (прохання, сповідь, дякувати і ін.).
90. Феноменологія К. Юнга як факт існування того чи іншого феномена людської релігійності.
91. Деїзм та його представники у філософській думці та в психології.
92. Поняття М. Іліаде «homo symbolicus» в символізмі релігійних дій.

Приклад екзаменаційного білету з дисципліни «Психологія релігії»

Чорноморський національний університет ім.Петра Могили

Другий (магістерський) рівень вищої освіти
Галузь знань: 05 – Соціально-поведінкові науки
Спеціальність: 053 «Психологія»

Навчальна дисципліна – ПСИХОЛОГІЯ РЕЛІГІЇ

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 0

1. Предмет психології релігії.«13 балів»
2. Психологія тринитарного символізму і історичного догматизму в офіційній позиції християнської Церкви.«13 балів»
3. Релігійні уявлення про походження і сутність людини як суб'єкта та об'єкта релігії.«14 балів»

Затверджено на засіданні кафедри психології. Протокол № 1 від «27» серпня 2020 року

Завідувач кафедри, професор
Упорядник, доц. кафедри

Лисенкова І.П.
Каневський В.І.

7. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання.

Денна форма навчання.

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Відповіді на семінарах (10 x2)	20
2	Складання есе	16
3	Модульні контрольні роботи (3x8)	24
5	Складання іспиту	40
	Всього	100

Заочна форма навчання.

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Відповіді на семінарах (4x7)	28
2	Складання есе	20
3	Контрольна робота	12
5	Складання іспиту	40
	Всього	100

Оцінювання знань студента під час заліку чи екзамену здійснюється за 100-бальною шкалою, прийнятою у ЧНУ імені Петра Могили.

Оцінка **«Відмінно» - 90-100 балів** ставиться за умов, якщо студент дав лаконічні і ґрунтовні відповіді на всі запропоновані йому питання. Відповідь свідчить, що студент вільно володіє всім матеріалом курсу, передбаченим робочою програмою, при тому, він має не розрізненні знання окремих тем курсу, а володіє ним комплексно. Студент уміє аргументувати свою відповідь, навести необхідні докази, приклади; аналізувати запропоновані ситуації, посилаючись на джерела інформації. Студент розуміє значимість відповідних знань для особистого життя та для майбутньої професійної діяльності, підтверджуючи це конкретними прикладами.

Найвища оцінка ставиться також за вміння наводити протилежні підходи до оцінки тих чи інших феноменів, співставлення різних наукових позицій, вміння вести полеміку з дослідниками. Під час відповіді студент має продемонструвати не репродуктивну, а творчу розумову діяльність.

Оцінка **«Добре» - 75-89 балів** ставиться за умов, якщо студент викладає відповідь на кожне питання логічно, розкриваючи основний зміст. Разом з тим, відповіді не вистачає ґрунтовності, всебічності, деякі важливі нюанси пропущені. При доборі та наведенні фактів та прикладів студент припускається незначних помилок. В той же час, студент не розуміє актуальності висвітлюваних питань. У висловлюванні власної думки зустрічаються певні неточності. Висновки не носять повного та логічного підсумку.

Оцінка **«Задовільно» - 60-74 балів** виставляється студенту в разі, якщо він не повністю розкрив питання, або не відповів на деякі з них, що свідчить про відсутність повного комплексного засвоєння матеріалів курсу (знає лише певні теми). Відсутня ґрунтовність у розгляді питань, порушується логіка викладу питання. Студент не вміє аналізувати матеріал, не розуміє актуальність проблеми для сьогоденного дня. Аргументація відповіді слабка, вибіркова, мають місце суттєві помилки у використанні фактичного матеріалу. Висновки не відбивають суті питання, або відсутні.

Оцінка **«Незадовільно» - 21-60 балів** виставляється студенту в разі, коли кожне з питань висвітлено поверхнево, або не висвітленими залишаються більшість питань. В процесі висвітлення питань допущені значні помилки, студент не знає, або плутає фактичний матеріал, не здатний аналізувати основні проблеми, не демонструє творчої розумової діяльності. Власна думка і висновки відсутні.

8. Рекомендовані джерела інформації

8.1. Основні

1. Академічне релігієзнавство: Підручник / За наук ред. проф. А. Колодного. - К: Світ знань, 2000.
2. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. – Київ, Українське біблейне товариство. – 2002. – 1159 с.
3. Дюркгейм Е. Первісні форми релігійного життя /Е.Дюркгейм. – К.:Юніверс, 2002. – 424 с.
4. Коляденко Н.В. Психологія релігії: Опорний конспект лекцій / Н.В. Коляденко. – К.: ІПК ДСЗУ. 2006. – 85с.
5. Лубський В. І., Предко О. І., Горбатенко Т. Г., Піддубна С. М. Психологія релігії. Навчальний посібник і хрестоматія. - Ч. 1. - К., 2002.
6. Лубський В. І., Предко О. І., Горбатенко Т. Г., Піддубна С. М. Психологія релігії. Підручник і хрестоматія. - Ч. 1. - К.: «Центр учбової літератури», 2004.- 208с.
7. Матласевич О.В. Психологія релігії: Навч. посіб. / О.В. Матласевич. – Острого: Вид-во Нац. Ун.»Острозька академія», 2012. – 350с.

8. Москалець В. П. Психологія релігії: Посібник. – К.: Академвидав, 2004. – 204с.
9. Предко О. І. Психологія релігії. Підручник. – К.: Академвидав, 2008.- 344с
10. Психологія. З викладом основ психології релігії / Під ред. О.Ю. Максемюка. - Львів, 1998.

8.2. Додаткові:

1. Вільсон Б. Соціологія релігії / Б.Вільсон. – К.: Анта. – 2002. – 343 с.
2. Виговський Л.А. Функціональність релігії: природа і вияви / Л.А.Виговський. – К.: Хмел.: 2004. – 158 с.
3. Гьофнер Й. Християнське суспільне вчення / Й.Гьофнер. – Львів: Свічадо, 2002. – 392 с.
4. Єленський В. Релігія після комунізму / В.Єленський. – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова. – 2002. – 419 с.
5. Калінін Ю.А., Харьковченко Є.А. – Релігієзнавство: Підручник / – К.: Наукова думка, 2000. – 352с.
6. Романець Б.А., Маноха ІЛ. Історія психології ХХ століття. К,1998.
7. Колодний А.М. Історія релігії в Україні: Навч. посіб. / А.М. Колодний. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/19991130/religiyeznavstvo/istoriya_religiyi_v_ukrayin
8. Лазоренко Т. Духовність і прогрес: Короткий нарис історії духовності / – К.: ТОВ «Кваліфіковані кадри», 2004. – 212с
9. Лубський В.І. Релігієзнавство: Підручник / В.І. Лубський – К.: Академвидав, 2005. – 432с
10. Левчук, Л. Т. Психоаналіз: історія, теорія, мистецька практика: Навчальний посібник /Л.Т.Левчук. – К.: Либідь, 2002. – 255 с.
11. Филипович Л. Зміст західної соціології релігії як науки і навчальної дисципліни Л.Филипович // Українське релігієзнавство, 2003. - № 25. – С. 106-110.
12. Швалагіна К. Еволюція теорії секуляризації: від монополізму до кризи / К.Швалагіна // Українське релігієзнавство. – К.: 2008. - № 45. – С. 31-38.

8.3. Інформаційні ресурси

1. <http://www.psylib.kiev.ua/>
2. <http://www.psytopos.lviv>
3. http://www.libbooks.ru/bookbox_98614.html (Джерела Інтернет) – містить книги з психології релігії.
4. <http://www.religiovedenie.ru/>
5. <http://www.zipsites.ru/psy/psylib/info.php?p=3313>